

Szentkuthy Miklós

NAGY REGÉNYTÖREDÉK (II)

A részletek hűtlensége az egészhez

Gúnyolódó témákat csak akkor tudnám következetesen egységes hangnemben tartani, ha megírása (vagy megépitése) közben *nem* figyelnék rá: mihelyt figyelek rá, vagyis részleteit nagyító alatt nézem, a részletek hűtlenek lesznek az egészhez, s így nem is részek – ahogy egy gyönyörű női arcnak nem része egyetlen hajszálygyökerének ezerszeres nagyítása.

És a részletek *témaellenes* lázadása végtelen – mikor Narcisszus fehér testét a rétre helyezem, akkor ez a szép test rég megtagadta a témát. Viszont most a szép test lesz újabb témám, és azt kell leírom. Például a fejét. Ennek a fejnek most már nem lesz semmi köze a testhez: az erős figyelem által megint *más* asszociációkat ébreszt – Szent János fejét vérezen a tálban, Salomé, Hamletet a koponyával, Lavater-viceket és Hegel Schädel–Lehre-fejezetét, az álarc természetrajzát, útleíróbeli arcleírás és metaforikus leírás, orvosi lelet és Jane Austen korabeli átlaglélektani arcleírás különbségét stb. Mihelyt nézek valamire: rögtön *elszakítom* a tervtől.

Elvont program

Nézek? De talán épp azért történnek a részletek örök eretnkségei a téma *ellen*, mert a részleteket éppenséggel nem nézem, és nem látom, hanem mindig mint elvont programot tűzöm magam elé: „kezdődjék Narcisszus meztelen testével”. A testet nem láttam eddig semmiféle ihletett költői vízióban – lelkem egyetlen tartalma eddig egy szimpla ötlet volt csupán: az onanizáló vőlegény az esküvő hajnalán. A meztelen testet tehát valahonnan az emlékek zavaros raktárából elő kell kerítenem: természetes, hogy a témaötlet nem befolyásolta mély és izolált emlékképeimet „egy meztelen test”-ről, úgyhogy mikor azok parancsszavamra (hiszen ihletről szó sincs) felmerülnek tudatomban, azt az alakjukat mutatják, melyben eredetileg voltak, vagy amelyre lelkem mélyén változtak, de semmi esetre a swifti *témához* alkalmazkodva. A swifti téma azonban semmi egyéb, mint swifti *téma*: swifti meztelen testet nem ismer fantáziám, úgyhogy tehetetlenségében kezdi leírni a poétikus keatsi egészen igaz vagy wilde-i talán igaz szép fehér testet. Testleírásához egyetlen forrása az emlékképtöredék, melyet homályosan lát – épp azért analizál az író, épp azért halmoz részletet részletre, mert *nem* látja azt, amit leír, mert így akarja látóterébe *erőszakolni* a homályos és távoli „meztelen férfitest” képét.

A semmi kikényszeríti az analitikus stílust

Egy stílus vad vizualitásának ez az egyetlen forrása: az írója nem lát, nagyon rosszul lát, és a rövidlátók szokása szerint összeráncolja szemét. Ezek a ráncok (oh, pauvre rhétoriqueur!) a metaforák vagy analízisek. Analizálni tehát csak a semmit lehet (a Valóság érdekében pattan a paradoxon és a blöff...), *valamit* soha. Viszont a swifti *alapötleten* kívül eredetileg valóban csak „semmi” volt és van lelkemben, ez a semmi ki-

kényszeríti az analitikus stílust (pl. a hajnalíráás fentebb), és ez a stílus pedig megölése a gúnyolódó swifti–goyai hangulatnak.

Az analízis egyik oka tehát a semmit sem látás *helyettesítése*, az űr kitöltése. Másik oka: az igazság, a valóság. Mihelyt felvetődik előttem egy kép vagy helyzet, rögtön abszurdul kikerülhetetlen gépiességgel azon gondolkozom, mi ebben a képben a *leg-igazabb*, legvalóságosabb dolog, mennyiben fejez ki természeti, életi igazságot, mi benne a legdöntőbben lényeges. „Meztelen test” mit jelent ez végeredményben? Kéi legyen? Orvosé, papé, költőé, nőé? Vagy ha egyformán mindegyiké, akkor jöjjön az egész molière-i fakultás és minden reális szerelmi novella; lepje el, vegye körül ezt a testet: ha csak valami is hiányzik, ami szerves alkotórésze egy ilyen test „igazságának”, valóságának, akkor az a test aszimmetrikusan lóg a lelkemben, és le fog esni, össze fog törni saját értelmetlenségétől.

A tárgy teljesen önálló, független „igazsága”

Különös, hogy ez a két domináló forrása van az elemző stílusnak (a Goya-rombolónak): eredeti, ötletszerű tárgyának abszolút homályos, *nem látható* volta, és a tárgynak mint abszolút „igazság”-komplexumnak felfogása. Az utóbbiban végtelen alázat van a tárgy, a valóság fensége előtt. „Meztelen test” – ezt nem lehet önkényesen egy swifti *komédia* szereplőjévé tenni, minden további nélkül, hanem meg kell vizsgálni, mi is lényegében – valójában! – egy ilyen meztelen test. Mihelyt megjelenik előttem tárgyként a meztelen test, rögtön elfelejtem a *művészi* témát, és szent elvakultsággal csakis a tárgy teljes, önálló, független „igazsága” – valósága! – érdek. Úgy járok, mint az első nap kirúgott versailles-i kertész, aki a király levée-jénél a világ legfantasztikusabb virágpiramisait mutatta be *rajzokban*, de mikor hozzáfog, hogy *valódi* virágokat tépjen, és azokból építse fel önkényes „várakat”, képtelen egyetlen nefelejcsszirmocskát is letépni a tervhez idomítás érdekében: annyira imponál neki a valóságos nefelejcs.

A két leselkedő szolga

Mégis: a két szolga összenézett, mikor látták, amit láttak. Az egyik szolga magas volt és sovány, fehér bőrén nem volt semmi kiálló: fül, szem, orr és kar oly simán benne volt a testében, mint a mozaikkövek a mozaikképben – csak két horribilis négerajka, melyek büntetésként látszottak ráragasztva lenni...

(vagy végzetesen odaakarva vagy bármely pillanatban egy kézlegyintéssel ledobhatóan, mint egy színpadi műdaganat).

Ez a szolga nagyon vallásos volt, és mikor szeme előtt látta más bűnét, annyira a szubjektív megbánás jutott eszébe, hogy rögtön saját maga tett erős fogadást, hogy többé nem vétkezik, és így eszébe se jutott, hogy az imént gazdája fia követett el bűnt. Ezért volt, hogy ez a vékony fiú sohasem árulkodott. Nem mintha más bűnét magára vette volna, hanem mert minden bűn kizárólag csak ennyit jelentett számára: „Ó, jaj, én ezt nem akarom, nem akarom!” – az idegen bűnösök *jövőjét*, érényes *jövőjét* vette magára, nem a múltját.

A másik szolga kicsi volt és kövér, semmiféle néven nevezhető erkölcsi érzékkel nem rendelkezett, persze azonnal elhatározta, hogy megmondja a dolgot az apának. „Ó, a rózsák s mirtuszok” – énekelte hamis pátozzsal, miközben ezeket az extra nászvirágokat kötözte a kertkapuhoz. Közben megeredt az eső, Narcisszusz csuromvizes lett. Ekkor vette észre a távolban a két szolgát. Látták, nem látták? Magára tekerte ruháit...

(ahogy egy mozdulni nem akaró csavarra tekeri a szalvétát az ember, hogy könnyebben meginduljon)

...és holtápadtan, tüntetőleg elindult az inasok felé. Azon a kapun akart kimenni, ahol ők dolgoztak. „Ó, a rózsák s mirtuszok” – mire jó ez a tengernyi hazugság a szerelem körül? Narcisszusz szörnyen fázott, és egész teste nem volt egyéb, mint egy óriási reumamodell itt-ott metaforizálva.

Elázott Narcisszusz

A sovány szolga már most úgy tűzte fel a mirtuszokat a kertkapura, mintha a püspöknek ministrálna – a házasság szentség, szentség! A kövér szolga meg csak énekelt: „Ó, a rózsák s mirtuszok, mirtuszok...” Narcisszusz tovább ázott a zuhogó esőben, és nézte a kertet: ó, egy kertben csak boldog lehet az ember – a virágok mind sorban, a lombok meg összevissza, az öntözőkutak vízsugarai mind szelidek és megbocsátók, mint egy-egy nővér vagy (baloldali fantáziával kitalált) gyóntatóatyja, a gyeper sima végtelensége oly sátánian egyértelmű, mint a tenger.

A kert mindig labdázik velünk, mindig kétfelé csábít: az utak csinosak és igazak, a szagok forradalmiak és hazugok. Narcisszusz szívta az illatot, és váltogatva suttogta: „Ó, tölts meg, megváltó igazság, ó, tölts meg, megváltó hazugság!” Örök szükségessége annak, hogy dolgokat igaznak árulkodjunk és hamisnak hizelegjünk: ugyanakkor: kinek kell igazság, kinek kell hazugság? Ma esküvő lesz, igaz-e, hazug-e? Megcsal-e valakit, vagy hű-e valakihez? Nem úgy imádta-e most menyasszonyát, mint az élet, a szerelem ismeretlenségét? Az önnász mélyen zengő refrén volt, az egyetlen lehetséges, és most ez az eljövendő feleség minden volt, ami ismeretlen, igaz és hazug, szükséges és haszontalan. Ő, csak süllyedjünk bele ezekben az ellentmondásokba, mélyen és kegyetlenül, mert ők az igazi rózsák és mirtuszok, ezek lemosnak mindent, múltat, jövőt, nyelvet, gondolatot. Ki mondja, hogy nem vagyok szűz? Ember még nem ment ártatlanabban oltár elé, mint én! A blazirtság végtelenségét nevezem szüzességnek? Blazirtság? A szavakat ott hagytam a tő partján a cselédeknek, a madaraknak. Most valami *történni* fog, és akkor nem lehet szavakat kiejteni, nem lehet akarni, elfogadni és elutasítani: akkor csak végtelenül meztelen lehet az ember az esőben, és hagyja, hogy az epikum átjárja testét, mint a röntgensugarak láthatatlan hajtásai vagy egy kard a mellét.

Eksztatikus hűség

A kert és egy történet: jól összetalálkoztatok. Kétségtelenül imádta menyasszonyát, imádta elhagyatottságát, hazug voltát, sőt valami eksztatikus hűséget is érzett iránta. Az ember saját szenvedése mindig hűség valakihez: szenvedni annyi, mint szolgálni. Most biztosan jövődöbéli feleségéhez hű. Csak már szólának a nászmenet trombitái, és a szökőkutak is nekisustoroghatnának éjjel a holdnak: ma lesz a nászéjszaka! Mikor elindulnak a szökőkutak, az a szép: mintha tojás- vagy gesztenyehéjakat ropogtatna a víz, mikor kitör élvedező csövéből, fecseg és vezényszavakat mond, és aztán az egyenletes, hideg kigyónyelvjárásban elmondott örök suhogás. Ez kell a füveknek? Ez a jég-eső és titokkerepelés? Vetve lesz az ágy, és körülötte megindulnak lent a kertben a szökőkutak – egyik a másik után, mint a röppenő pezsgődugók vagy bimbótépő virágok, puff, puff! Ha valaki elrabolná most tőle a feleségét, azt megölné, hiszen az életét venné el! Az élet: amely nem akar tőlünk semmit, és folyton szólít, az egész nagy Tan-

talusz-atrakció. Mindezt érezte eddig Narcisszus, de ma este *tapintani* fogja. A feleség a férj örök elveszettségének istennője: ő, az ilyen ízes, cifra dogmákhoz ragaszkodni kell. Nem lehet semmi: ez eddig betegség volt vagy metafora, történelem vagy epigrama, de ma élő ember lesz, alázatos test, önmagát adó isten. Ő, végre, végre itt az inkarnáció – a templomok pluszjeleire ragasztott igazsága után az élő, konkrét nihil. Simogatta képzeletében a menyasszonyát, mint megrémített nyulat, és imádta, mint egy őrjöngő dervis. Ő, csak már szólnának azok a trombiták: soha ilyen türelmetlen vőlegényt! Mert a trombita az egyetlen bölcsesség a világban, rézsútos, csillogó sárga csövek, félig dacos ágyúk az ég ellen, félig rezgő lándzsák a katonák torkába találva, és ömlenek belőlük a rekedt hangok: paródia és apoteózis láthatatlan, részegítő madarai.

Mitológiák formulája

Mennyit rágódott az akarat: mindig akarni és nem akarni – nem volt-e örültség az egész? Frázisok frázisa: akarat, Akarja-e a menyasszonyát? Akarja, igen: mint a nem akarhatóság drága démonát, akit neki, neki kell megvédenie. Oly mérhetetlenül nem törődött a menyasszonyával, hogy ha rajta kívül az egész világ törődött volna vele, az mind nem tudta volna ellensúlyozni az ő léhaságát. Ezért volt egyedül a menyasszony, és ezért akarta megvédeni, beburkolni, melengetni. És ettől lett istennő egyszer s mindenkorra: annyira idegen volt tőle, hogy ez égivé fehérítette, mint a hold egy rétet. „Nem törődöm vele, tehát isten” – igen, ez a mitológiák formulája.

A beszéd: öl nélküli hetéra

– Virágok? Hol vannak, kinek kellene? Lelkem mélyén füttyülök a virágokra, és épp ezért, szörnyű tőlem – izolációkban istenekké karcsúsodnak –, közönyöm nyomában oltárok rügveznek. Ez a bosszúm a világgal szemben: istenné alázom. De mindez csak beszéd dolga, s a beszéd öl nélküli hetéra. Feleségem valószínűleg a Szó istene is, hiszen az is valami gyökerében haszontalan dolog. Milyen rossz lehet mondatnak lenni – szinte látta az állitmányokat és ragokat a levegőben, mint az ágra fagyott verebeket télen – *Consecutio temporum*: miért ne öleljem azt is magamhoz? Ő, rózsák, ó, mirtuszok! A csalódás beszél belőlem? Szeretni, szeretni: hát hiszen ez az, most szeretek. Mi a szeretet? Átérezni velőig az élet érthetlenségét, s aztán ezt a morajló, barlangba tévedt tengerként káromkodó nagy non-entitást hirtelen megosztani valakivel, együtt mondani, hogy *ignoramus, ignoramus*, vagy ha nem megosztani, akkor valakivel, egy nővel, jelezni ezt a mámoros, istenítő, vakító tudatlanságot, s az ő melléből szívni vissza az *ignoramus* miáltalunk beleöntött véres savóját. Vagy ez költészet? Ez a maximális kacérkodás a világ értelmetlenségével?

Esküvő előtt gyónni kell

Ő, hol van, hol van most a menyasszonya? Kihez menjen előbb? A nőhöz vagy a gyónatójához? Esküvő előtt gyónnia kell, lelkiismeret-vizsgálatot tartani. Megkérdezte a kövér szolgát, hogy a püspök a vendégszobában van-e még vagy elment. A sovány inas válaszolt:

– Itt van, de még alszik.

A püspök nyitott ablaka: mint láрма és szemérmertlenség

Narcisszusz arrafelé ment, hogy benézzen a püspök földszinti ablakán. Az ablak tárva-nyitva volt, mint egy felvágott beteg has – a pap mélyen aludt az úrben, mint a betegség leleplezett oka. Ennyire nyitva! Az álom csöndes, olvadékony és szemérmes valami, s ez a kifordításig nyitott ablak szinte láрма volt és szemérmertlenség. Vagy gőg, a püspök gőgje: a kertbe szabadított szobaterérel némán harsonáztatta elvadult pompakedvelését.

Úgy képzelte, hogy ha nála fog gyónni, akkor kiáltozni fogja bűneit. A két ablakszárny olyan volt, mint két irányjelző, élesen és tántoríthatatlanul mutattak valamerre. Narcisszusz egy kicsit elszégyellte magát az ablakok szörnyű egyszerűsége előtt. A püspök alszik: de az álom az ablakszárnyak irányában s a szobából ömlő sötétség erejével kivágtat a kertek és városok fölé, mint egy hegyes orrú, rohanó, fekete hajó.

– Rossz hírrel? paranccsal? Vad egy imperatívusz ez az osztentatív ekkleziasztá álom – gondolta Narcisszusz –, mintha a püspök hangosan kürtölné, hogy ilyenkor hajnalban még aludni kell, nem pedig meztelenül a fűben hemperegni és... Most mélyen alszik, de mindent látott, ezekkel a sebig nyitott ablakokkal a horizontig látott, ez az ő szeme.

Ósi szükséglet: dolgainkat bűnnek látni

Narcisszusz rettentő kicsinek érezte magát az ablak kegyetlen puritanizmusa mellett. Gyónni, gyónni: miért? Ósi szükséglet dolgainkat bűnnek látni: voltak nők, rímek, voltak tudományok és orvosságok, nem lenne teljes a kép, ha nem szerepelnének ugyanezek a dolgok mint bűnök is. A gyónás olyan, mint egy utolsó nap a hotelban: a szennyes bedobálása egy nagy zsákba. Bűn: ez valahogy befejezi az ügyeket, lepecsételi. Nőkre gondolt, szeretőkre, akik nem kellettek soha. Csupa torzó, vergődő emlék, befejezetlen idomok az időben. De ha bűnökként meggyónja őket, akkor egyszerűen teljesek lesznek és készek, mint a szobrok a kutakon.

– Nem az én kozmetikám, hanem az övék, a nőké, ez a gyónás.

Valami úszó béke töltötte el a lelkét, amint az emlékezetében fel-feltűnő nőkhöz egyenként hozzáadta a „bűn”, „ez is bűn” utolsó esetvonását. Ó, most, most először érezte igazán, hogy talán mégis szükség van nőkre, mikor a bűn szelíd, bársonyos távába hullottak. Az élet csupa hülye viaskodás, szellemesség, pszichológia és izzadt fiaskó volt, de a „bűn” szeliddé tette visszamenőleg ezeket a mondvacsinált nőket, és... kissé jelentősekké is.

Két nagy atout: egy nő jelenléte, majd eltűnése

– Mit tudnak, mit tudnak ezek a nők? – kérdezte magától, miközben a reggeli magán-szerelemtől tönkrezsibbadt derekát ütögette. Megjelenni és eltűnni. Ezek bizonyára nagy dolgok. Este megy az ember a parkban: a sötétség ott kigyózik a lába körül, a hold táncol a feje fölött, egyszerre csak megjelenik egy nő. Sose látta, fehér, talán kissé lila is, mert rózsaszín (színek logikája!), biztosan szép, egyetlen és utolérhetetlen, de ez mind nem olyan fontos, mint hogy *itt van*. Jelen. Ez a nagy atout, az egyik, és csak kettő létezik. Megjelenni hirtelen és váratlanul, patetikusan, mint egy kommentálatlan isten, mint a föld méhében örökké morajló emberellenesség, életellenesség hirtelen kibuggyant forrása: minden fában, csillagban, énben felhőző idegenség kegyetlen istene. Ami ezután jön a nővel, betegség, egészség, beszéd, csábítás, cicázás – mind butaság, kifejezhetetlen butaság és haszontalanság, mindaddig, míg el nem tűnik a nő. Mert ez a második atout, és ez megint valóban nagy dolog. Deus ex machina: a

tengerparton egy vörös hajú fej hirtelen felbukik a vízből, egy óriási fekete kalap végigsiklik egy hotelhallban, egy minden filmszínésznőnél szebb manikűrös-kisasszony meglepetésszerűen kezébe veszi kezünket, egy nagy fekete szem (az éjszaka jeligéje a nappal ellenséges táborában) belenéz a mi könyvünkbe – ezek a nők nagy chance-ai, a többi gyalázat.

Narcisszusz végtelen undort érzett minden szava és tette iránt, melyet nőnek mondott, nőért dramatizált. És az eltűnések: egy szőke nevető fej az ellenkező irányban menő vonatablakban; egy fej, melyet hónapokon át láttunk, és többé nem; színes selymekkel letakart váll, amint púposan behajol egy túl alacsony autóba, magával vive két hét minden percét. Úgyhogy idő-tüdőnk ezentúl csak felével szivhatja tovább az idő immár hiábavaló illatát az eljövendő napok kelyheiből...

– Eltűnni, ó, azt is nagyszerűen tudjátok, ti, nők – gondolta Narcisszusz. – Jelenlét, távollét: finom patikamérleg két kiegyensúlyozott serpenyője, ez az egész.

Szelíd és masszív bűnök

Hirtelen vad vágyat érzett, hogy ezért a titokegyensúlyért megjutalmazzon egy nőt, aki nagyon *megjelent* egyszer az életében, és nagyon *eltűnt*. Hova fusson? Kihez? És mit adjon neki? Éppen rohanni akart, mikor egy inas kijött, és megkérdezte, akar-e valamit. Igen, igen, akar, gyónni akar a püspöknél, majd ha fölkel. A következő pillanatban behajtott zsalugáterek mögül kiszólt egy vékony hang:

– A püspök úr nem gyóntat. Úgy beszéltek meg, hogy én fogom meggyóntatni.

– Igen? – kérdezte megalázva és összetöpörödvé Narcisszusz, és belátva, hogy bűnei túlságosan elpszichologizált és rohadtul költői dolgok a püspök kitért ablakszárnyaihoz viszonyítva. Jelenlét és eltűnés: mi köze ennek a moralista ablakokhoz? A püspöknek bűnök kellene: szolid és masszív bűnök, paráznaságok gondolatban; de mint a fametszet fehéré-feketéje, oly élesen; paráznaságok cselekedetekben; pozitivistá drámák, számozott éjszakákkal, vasférjekkel és márványbiztos asszonyokkal, félreérthetetlenül, mint az eredeti bűn; hazugságok, melyeknek nyomán még most is szikráznak a könnyek, hogy a penitenciázónak legyen mit letörölnie – ez kell neki! És valaki beárulta, hogy az én bűneim nem ilyenek, hanem intellektualista aforizmák, a tizparancsolat hipochonder parafrázisa, csupa dekadens bizonytalanság!

A gyóntató: vékony, sárga fejecske

Narcisszusz végtelen dühvel és sértődöttséggel nézett a nyitott ablak felé: egy halott lezáratlan szeme. Ekkor a zsalugáterek szétnyíltak, és egy vékony, sárga fejecske jelent meg: a gyóntató. Ennyire taksálták tehát az ő bűneit, hogy ilyen papot küldtek hozzá: tudatlan, ó, kihívóan együgyű száj, összegöndörödvé a tehetetlenségtől és semmitmondástól, óriási, éles orr, az erénytelen rutinaszkézis olcsó címerjele, apró, beesett szem, a szintelen rosszakarat kis luka, és valami piszkos, se nyírt, se fésült szőrzet a fején: az egyszerűség hazug parókája. Narcisszusz elvesztette türelmét, és odakiáltott:

– Később visszajövök. A püspök úrnál gyónok!

A kis papnak egy ránca se rezdült, nem válaszolt, csak a szemében látszott valami szürke öröm afölött, hogy valaki meg akarta sérteni.

Joan: a női távollét

A kastélyban kezdett megindulni az élet, úgyhogy Narcisszusz ösztönszerűleg kezdett elfutni a falaktól. Joan! Csak hozzá mehet, hogy lássa a második csodát, a női távollétet. Joan: sohasem beszélt vele, csak látta, mint a vizionáriusok a szentjüket. Azt fogja hinni

Joan, ha most elmegy hozzá, hogy megőrült, de a nők minden férfiról azt hiszik, hogy őrült, mikor valami kimondhatatlanul egyszerű, közönséges és természetes dolgot akar tőlük. Ó, jó ez az esküvő! az ember legalább egyszer szemébe mer nézni a settenkedő Erósznak és talán a nőknek is – az ember nekikeseredik.

Miközben a vizes gyepkockákon vágatott, jutott eszébe: talán onnan származik ez a határozott őrültségvállalása, hogy az esküvőből nem látott mást képzeletében, mint a püspököt és a gyertyákat. Az pedig ravatal, temetés félreérthetetlenül. Igen: egy istennő születése és az ő halála, mert az istennőt, a feleségét csak egy halott szolgálhatja, minden asszonyt csak halott szolgálhat. A hűség őrjüngő fogadalma, melyet a templomban csuromra izzadt fehérműkben a halottak végszavához hasonló rekedtséggel elmondanak egymásnak, megköveteli az egyik fél halálát. Joan: most feléje rohanva, megint elképzelte valahogy, ahogy persze nem lesz. De ma a végsőki ki akarja élni a szerelem minden bugyborékoló nemjét és igenjét, például ezt is, ezt a legrégebbi leggyógyíthatatlanabbat: elképzelni valahogy a nőt, és aztán a gyakorlatban másképp látni. Ó, igen, ostorokkal szeretete volna hajszozni fantáziáját, hogy minél mesebelibb szépségben és kedvességben képzelje el, tudván, hogy annál nagyobb lesz az ellentét a valósággal szemben.

– Tombolj, tombolj, erotikus képzelet, hazugság legszemtelenebb pávája, hogy végleg összetörj bennem!

Minden nőben a csalódás provokáló kesztyűjét látni

Emlékezett rá, hogy Joan szobájának piros a garnitúrája, de most tudatos tévedéssel egy tőzöld garnitúra álomképebe lovalta magát, hogy a csalódás befejező ritusa annál ordítóbb, annál teljesebb legyen. Ó, miért nem így kezdte gyerekkorától a szerelmet: minden nőben a csalódás provokáló kesztyűjét látni; arcul ütő kesztyűk: a meztelen lábak, a vállak, a karok, a szemek, és a párbajt vállalni kell. Egészségesen, Szent György mirákulumfitnessével vállalni a csalódást – nem sirva, nem fátumfehéren, nem a halál slendrián asszociációkoszorúival, hanem ujjongva, várva, öelve.

– Hála, hála, hála minden nőnek, hogy csak csalódás lehetett számomra: ettől lettem ma szép, erős és bátor.

– Joan a fő megjelenés és a fő-fő eltűnés! Zöld szalonban: míg az erdőben már éles a reggel kékje, nála még homály van, csábítás, cigarettafüst, lámpátlanság és becézgetés homálya, és... Joan öltözködik. (De hiszen Joan mindig korán kelt, egész biztos, hogy mire odaér, már rég felöltözött.) Milyen jó lesz a közeledő nappal otromba fegyverei előtt Joan szalonjába menekülni, az éjszaka őszies, foszló kékje úgy fogja körülvenni a nő testét, mint egy laza csokor, és ő ki fogja fejteni púderes tagjait ebből az éjcsokorból, mint egy névjegyet: megnézni, ki küldte. Talán éppen fésüli valami duenna, és ő ott fog ülni mellette, és nézi a fésülködést, vagy közben az ölébe önti mindazt, amit hozott neki, hálából.

Az összes távoli nőt megidézni?

De Joan csak *egy* nő! Nem kellene-e az *összeset* megidézni fent a kastély fűtetlen nagy tanácstermében, mint a kísérteteket? Mindegyik megjelenne és eltűnne... többet úgyse tudnak. Hivni és küldeni: folyton ezt kellett volna csinálnia, és sohase tette. Mikor megjelent egy ismeretlen szép arc, színes vitorlákat húzni, zászlókat lobogtatni, énekelni és táncolni, és aztán elküldeni a nőt, rögtön, rögtön, vagy nekünk elfutni, hogy

ne butítson, hogy ne velünk babrálja végig értelmetlen akcióit. De most, most, ha segíteni nem is lehet már, talán valami hasonlót...

Mi hajtja az embereket örökké a beszéd és cselekvés hülye pályáira? Ez a bornírt szükséglet: száját mozgatni és tenni-venni, jönni-menni – nem lehet ettől sohasem szabadulni? Délben lesz az esküvő: addig meg akarja találni a szerelem „legjellemzőbb” formuláját – nem sznobizmus, nem butaság ez? Viszont *egy* formulája nem is lehet, mert mindenestre két részből áll a dolog: a nővel való viszony kiállhatatlan hazugságából és a nővel való nem-viszony (nem: non) kiállhatatlan poétikusságából – lehet-e ezt az abszolút *költészetet* és abszolút *csalást* egy formulába szorítani? A hazugság fenekéig epikai valami, és a költészet fenekéig metaforikus, mit csináljon a kettővel? Joan ez mondjuk a költészet. Aztán azok a kedves függések, mit általában embereknél: a költészet nem is volna lehetséges a nő körül, ha nem virágzaná kőkemény virágait a hazugság a nővel?

A menyasszony: kiéheztetett oroszlán

Valami ajándékot okvetlenül kell vinnie Joannak – mit, honnan? Menyasszonya valahol a kastély hátsó szárnyában volt elraktározva két nap óta, mint a kiéheztetett oroszlán a római cirkuszban – ma délben fogják kiereszteni, hogy a hűség, a holtomiglan-holtodiglan fehér insániáját annál mohóbban szavalja. Narcisszusz tudta, hogy a nő egy csomó ékszerrel hozott magával. Visszafordult, hogy megkeresse szobáit, hátha odajut valahogy. Ha meglátják, azt hiszik, hogy a szerelem hajtja. Az is, igazuk van! Meg akarja csalni Joannal? Örültség volna ezt mondani. A szerelem a világ legszintetikusabb állapota: mindig azáltal van, hogy másvalami nincs, vagy azáltal van, hogy másvalami is nagyon van. A feleség Joan által van, Joan a feleség által, a feleség azért van *így*, mert a fenyők az erdőben *úgy* vannak: a szerelem sohasem lehet szigetelt dolog, mindig egy csomó nő, egy csomó idő, egy csomó elhallgatás, holdtíarás lehetetlenség és másfelé villámló aktualitás összege. Megcsalni egy nőt: ez rossz epika. Mikor megcsalunk egy nőt, akkor lelkünkben a legszorosabb egységet alkotja a megcsalt és akivel csalunk, egymást táplálja a mi álmunkban a két nő, mint bolond pelikáanduó. Nem az új nőnek örülünk a régi helyén, hanem az új és a régi ismeretlen vegyületének, melyben nem tehet egyik sem szemrehányást a másiknak, mert nem személyekről van szó, hanem égi erkölcskémiáról, melyben hazugság talajából nő az őszinteség meztelen virága, és éppúgy a legmérgezőbb becsületességéből egyszerre a hamisság törvénye. Ha a nők egyszer megértének, hogy a férfiak mennyire semmibe sem veszik őket, és mennyire csak miattuk adják utolsó csepp vérüket! A nők még arra is képesek – gondolta sajtó derékfájásban Narcisszusz –, hogy ezt olcsó paradoxonnak nevezik. Pedig ezen a kettősségen múlik az egész.

(Folytatása következik.)